

Finansijska nezavisnost mama u Srbiji: Pravo na svoj dinar

Rezultati istraživanja

UVOD

“Centar za mame” sproveo je istraživanje *Finansijska nezavisnost mama u Srbiji: Pravo na svoj dinar* kako bismo bolje razumele koliko su i da li su uopšte mame u Srbiji finansijski nezavisne. Istraživanjem smo želete da razumemo kako se mame i njihovi partneri odnose prema sopstvenim prihodima, a kako prema zajedničkim; da li su mame upoznate u potpunosti sa finansijama svojih porodica; ko donosi odluke kako se novac troši kao i kako je majčinstvo uticalo na lične finansije mama. Pored pitanja koja su namenjena mamama koje su u partnerskoj zajednici, želete smo da saznamo i iskustva mama koje ne žive u partnerskoj zajednici - da li bivši partneri plaćaju alimentaciju, kako su se dogovorili oko alimentacije, itd.

Pored pronalaska odgovora na ova pitanja, želete smo da razumemo da li je ekonomsko nasilje prisutno u porodicama u kojima mame žive. Ekonomsko nasilje je oblik psihičkog nasilja koji podrazumeva kontrolu nad mogućnošću žene da stiče, koristi i zadrži ekonomski resurse, pre svega novac. Neki od vidova ispoljavanja ekonomskog nasilja su zabrana ili ometanje zapošljavanja, daljeg obrazovanja i stručnog napredovanja; zabrana ili kontrola trošenja novca i uskraćivanje novca za lične ili porodične potrebe; oduzimanje novca; zabrana pristupa porodičnom novcu; donošenje odluka bez konsultacije; ostavljanje domaćinstva bez osnovnih sredstava za život; zahtevanje pokazivanja računa; primoravanje na pozajmljivanje novca; uništenje imovine i primoravanje na odricanje od imovine, itd. U našem društvu se o ekonomskom nasilju kao obliku rodno zasnovanog nasilja veoma malo priča, te nam je želja da doprinesemo boljem razumevanju ove teme sa informacijama koje je dalo ovo istraživanje.

Istraživanje je sprovedeno uz podršku kompanije Avon, a teme koje je istraživanje pokrenulo su za našu sredinu nove, dok podaci za poređenje ne postoje. Iako uzorak nije formiran kao reprezentativni, veličina i struktura uzorka nude prostor za više nego značajne i pouzdane uvide u veze roda i ekonomski slobode i nasilja, i pokrenuće dalji razgovor kao i povećanje svesti o ovoj važnoj temi. Odziv mama, kao i komentari koje smo dobile od njih, ukazuju koliko je ova tema važna i značajna.

Istraživanje objavljujemo simbolično na 8. mart, Međunarodni dan žena, da podsetimo da je borba za ravnopravnost žena još uvek nije gotova i da postoji puno toga što treba da se uradi da bi se došlo do ravnopravnosti.

O ISTRAŽIVANJU I KARAKTERISTIKAMA MAMA KOJE SU POPUNILE UPITNIK

Istraživanje je sprovedeno u periodu od 13. do 28. februara 2023. godine na osnovu anonimne ankete u elektronskoj formi za čije je popunjavanje bilo potrebno oko 7 minuta. Anketu su popunile 2.381 mame koje žive u Srbiji, koje su odgovarale na pitanja sa ponuđenim odgovorima.

 AVON

SVAKA ČETVRTA MAMA U SRBIJI NIJE ZADOVOLJNA NAČINOM NA KOJI SE RASPOLAŽE NOVCEM U NJIHOVOM DOMAĆINSTVU.

*Izvor: Istraživanje Finansijska nezavisnost mama u Srbiji:
Pravo na svoj dinar dostupno na www.centarzamame.rs

Mame koje su popunjavale anketu žive u Srbiji - 59,4% u velikom gradu, 17,4% u gradu srednje veličine, 11,5% u malom gradu, 3,7% van grada i 8,1% na selu. Što se geografske rasprostiranjenosti tiče, najviše mama dolazi iz Beograda (47,6%), zatim iz Vojvodine (19,9%), Južne ili Istočne Srbije (18,9%), Šumadije (13,1%), dok je najmanje onih koje žive na Kosovu i Metohiji (0,4%).

Najveći broj mama koje su popunjavale anketu ima između 31 i 40 godina (57,6%). Zatim slede one koje imaju između 41 i 50 godina (22,5%), i 20 do 30 godina (18,4%), dok je najmanje onih starijih od 51 godine (1,4%).

Mame koje su popunile anketu su više obrazovane nego što je prosek u Srbiji, te njih 30% ima završen fakultet, master ili slično 28,6%, završenu srednju školu 26,3%, višu školu 12,2%, doktorat 2,4%, a sa završenom osnovnom školom ih je samo 0,5%.

Kako republički podaci pokazuju da je u Srbiji 2,68% stanovništva bez školske spreme, 11% sa nepotpunim osnovnim obrazovanjem, 20,76% samo sa osnovnim obrazovanjem, te da je broj onih sa fakultetskom diplomom tek neznatno veći od 10%, kao i da žene često imaju manje prilika za školovanje nego muškarci, brojke ovog istraživanja ukazuju na iskustva uglavnom visokoobrazovanih mama koje su velikim delom ekonomski aktivne i koje imaju više prilika da sebe finansijski zaštite nego manje obrazovane žene. Sa tim u vidu, možemo da prepostavimo da bi ove brojke bile gore za manje obrazovane žene.

AVON

centar
za
mame

SVAKA TREĆA MAMA USRBIJI ZARAĐUJE MANJE OTKAKO JE POSTALA MAMA.

*Izvor: Istraživanje Finansijska nezavisnost mama u Srbiji:
Pravo na svoj dinar dostupno na www.centarzamame.rs

Anketirane mame su najvećim delom zaposlene (74,4%), manjim delom nezaposlene (17,8%) odnosno rade manje od punog radnog vremena (7,8%). Od onih koje su zaposlene, van kuće radi 68,1% njih, malo od kuće malo sa radnog mesta (hibridni model rada) radi 18,9% dok 13% mama radi isključivo od kuće.

Najveći broj mama, čak 47,2% ima jedno dete, dok 39% ima dvoje, troje 11,8%, a četvoro dece ima samo 1,9%. Tokom trajanja porodiljskog odsustva 79,5% anketiranih mama je imalo samostalne prihode, a 20,5% nisu. Više od polovine mama koje su imale samostalne prihode, odnosno 55,8% mama, je prijavilo da su im tokom porodiljskog odsustva samostalni prihodi bili manji, za njih 39,3% se oni nisu promenili, dok je 5% njih imalo veće samostalne prihode nego inače. Mame koje su popunile upitnik su udate (88,2%), razvedene (8,3%) ili samostalno obavljaju roditeljsku dužnost od prvog dana (3,6%).

AVON

centar
za
mame

**22,5% MAMA NE ZNA
TAČNU VISINU ZARADE
SVOG PARTNERA.**

*Izvor: Istraživanje Finansijska nezavisnost mama u Srbiji:
Pravo na svoj dinar dostupno na www.centarzamame.rs

ISKUSTVA MAMA KOJE SU U PARTNERSKOJ ZAJEDNICI

Partneri mama koje su u zajednici su najvećim delom (91,1%) zaposleni, rade manje od punog radnog vremena (4,4%) ili su nezaposleni (4,5%). Istraživanje je pokazalo da su partneri mama manje obrazovani nego mame koje su popunjavale upitnik – njih 44,4% ima završenu sredju školu, fakultet je završilo njih

24,7%, master 16%, višu školu 11,5%, završenu osnovnu školu ima 1,8%, dok doktorat ima 1,7% njih. Veće samostalne prihode u domaćinstvu imaju uglavnom partneri (66,8%), manjim delom mame (17,7%), kako kad je slučaj za 7,3% porodica, a prihodi su jednaki za 5,8% porodica, dok 0,6% nije znalo da odgovori na to pitanje.

**VIŠE OD POLOVINE ISPITANIH
MAMA JE TOKOM TRAJANJA
PORODILJSKOG ODSUSTVA
IMALO MANJE PRIHODE
NEGO INAČE.**

*Izvor: Istraživanje Finansijska nezavisnost mama u Srbiji:
Pravo na svoj dinar dostupno na www.centarzamame.rs

O čemu žene mogu samostalno da odluče?

Finansijske odluke o većim izdacima (npr. o kupovini aparata i mašina za domaćinstvo i sl.) donosi zajedno sa svojim partnerom čak 83% mama, dok glavnu reč uglavnom imaju mame u 10,3% porodica, a samo partner u 6,7% slučajeva.

Finansijske odluke o manjim izdacima (npr. o kupovini u supermarketu, stvarima za decu i sl.) donosi zajedno 53,9% porodica, mame samostalno u 44,2%, a partneri tek u 1,8% slučajeva. Više od dve trećine

(70,6%) parova je zajedno donelo odluku o tome kako će se opremiti dom u kojem žive, dok je ta odluka pala samo na mamu u 14,2% slučajeva, odnosno na partnera u 3,2% porodica, dok ostale ispitanice žive sa partnerom ili u nameštenom iznajmljenom stanu ili sa roditeljima.

Ovde je zanimljivo uporediti obrasce porodičnog odlučivanja o različitim tipovima izdataka: dok se o većim izdacima odlučuje uglavnom zajednički, „sitniji“ ali češći izdaci i stvari za decu, dakle svakodnevni finansijski menadžment za zajedničko funkcionisanje domaćinstva predstavlja zadatak i odgovornost žene, u koje se muškarci gotovo uopšte ne mešaju. **Žene tri puta više mogu da odlučuju o svakodnevnim troškovima nego o većim izdacima.** Ova pravilnost važi u svih pet ispitivanih regiona Srbije i u svim vrstama naselja, a stepen odgovornosti za svakodnevno upravljanje novcem je veći što je obrazovanje žene niže. Uopšteno, statistički je značajna povezanost između obrazovanja i raspolaganja novcem: **što je viši stepen obrazovanja oboje, odlučivanje o izdacima, bilo sitnjim, bilo krupnjim je ravnopravnije.**

AVON

ČETVRTINA MAMA NIJE DETALJNO UPUĆENOU FINANSIJE SVOJE PORODICE - KOLIKO SE NOVCA IMA, TROŠI, ŠTEDI I UZAJMLJUJE.

*Izvor: Istraživanje Finansijska nezavisnost mama u Srbiji:
Pravo na svoj dinar dostupno na www.centarzamame.rs

Čiji su njeni, a čiji njegovi novci, ako ih imaju?

Sa novcem koje su mame samostalno zaradile uglavnom raspolažu zajedno sa partnerom (55,9%), a više od jedne trećina mama (37,1%) je izjavilo da tim novcem raspolažu samostalno, dok se njih 6,7% izjasnilo da nema samostalne prihode. Novcem koji je partner samostalno zaradio uglavnom raspolažu takođe zajedno (72,5%), dok je manji broj onih gde partner donosi odluku samostalno (26,5%), a u samo 0,6% slučajeva partner nema samostalne prihode, ili tim novcem raspolaže samo mama (0,4%). U oba slučaja, i sa samostalnim prihodima mame i njenog partnera šira porodica, odnosno roditelji, se ne mešaju. Iako partneri samostalno često zarađeni novac tretiraju kao zajednički (i to čak više za novac koji je zaradio muškarac), dublji uvid u podatke otkriva vezu zajedničkog raspolaganja pojedinačnim doprinosima i zaposlenja žena. **Kada je žena zaposlena puno radno vreme – odlučivanje o stečenom novcu oba člana**

partnerske zajednice je u značajnoj meri zajedničko, što je daleko manje izraženo u zajednicama u kojima žena radi pola radnog vremena ili nije zaposlena. U takvim zajednicama je veći i procenat samostalnog raspolaganja *sopstvenim* novcem i za partnera i partnerku. Jedan deo objašnjenja ovih nalaza svakako počiva na boljoj ekonomskoj situaciji u domaćinstvima u kojima oboje rade i prihoduju, a što omogućuje i lakšu raspodelu novca na zajednički i samostalni. **Novcem koji je samostalno zaradila, žena u većoj meri samostalno i zajednički raspolaže ako živi u gradskoj sredini, i što je veći stepen obrazovanja koji je završila.**

U većini zajednica (79,7%) postoji novac kojim partneri zajedno raspolažu, dok u 20,3% ne postoji. U tu zajedničku kasicu više novca stavlja partner (54,2%), jednako stavlja 30,3% porodica, dok u 15,5% slučajeva je mama ta koja stavlja više novca.

Procentualno, u odnosu na svoje prihode partneri su ti koji stavljaju više novca u 44,3% slučajeva, ravnopravni doprinos je u kod 39,8%, dok je kod 15,9% porodica mama ta koja više stavlja. Tek 14,6% parova zajedno zarađuje novac, dok njih 85,4% to ne radi. Tim, zajednički zarađenim novcem, raspolažu najčešće zajedno (90,1%), a mali je procenat onih gde to radi samostalno partner (5,7%), ili mama (4,2%). U zajedničku kasicu najviše stavljaju mame između 31 i 40 godina.

 AVON

**31,3% PARTNERA/MUŽEVA
JE SVOJIM ŽENAMA
REKLO DA NE ZNAJU DA
RASPOLAŽU NOVCEM.**

*Izvor: Istraživanje Finansijska nezavisnost mama u Srbiji:
Pravo na svoj dinar dostupno na www.centarzamame.rs

Na pitanje da li su zadovoljne načinom na koji se raspolaže novcem u njihovom domaćinstvu, čak 74% mama je odgovorilo pozitivno dok je njih 26% izjavilo da nije zadovoljno. Način na koji se deli novac u domaćinstvu nema uticaja na želju mame da ima još dece u 73,3% slučaja, ali ima u 26,7% slučaja.

Majčinstvo košta

Majčinstvo nije imalo uticaja na moć zarađivanja kod 56,5% ispitanih mama, dok je na 30,3% njih imalo negativan uticaj i one sad manje zarađuju, a 13,1% njih je izjavilo da zarađuje više. Roditeljstvo nije imalo uticaja na finansije 67,8% partnera, dok njih 23,8% sada zarađuje više, odnosno 8,5% manje. Iako veći deo mama učesnica u istraživanju ne povezuje način raspodele novca u domaćinstvu sa željom da imaju još dece (a i veći deo ispitаницa je zadovoljno raspodelom), **majčinstvo u ovim ekonomskim okolnostima jeste ostavilo posledice po ekonomske slobode žene: 30,3% mama svih nivoa obrazovanja izjavilo je da**

je rađanje deteta negativno uticalo na njihove finansije i to u očekivanom smeru: što više dece imaju, mame su finansijski opterećenije, pri čemu je takvo opterećenje najmanje kod mama iz Beograda. Isti događaj (rođenje/usvajanje deteta) je u daleko manjoj meri negativno uticalo na finasije partnera (tate), a u najvećem stepenu nije uopšte uticalo na njegove finansije. Istraživanje je pokazalo da su tate manje finansijski opterećene rođenjem deteta, ali da nisu ni sve tate isto opterećene, te su najmanje opterećeni oni čije su partnerke zaposlene i više obrazovane. **Što je žena obrazovanija to je bolje za sve, i za ženu i za muškarca, što se finansijskog opterećenja tiče.**

Rađanje dece nije imalo uticaja na moć odlučivanja oko raspodele porodičnih finansija kod 68,6% mama, pozitivno je uticalo na 22,4% mama, odnosno negativno na 9% njih. U svetu prethodno navedenih nalaza, ovi procenti se ističu kao značajna ilustracija: mame izveštavaju o tome (uprkos finansijskom opterećenju) da je rađanje deteta *povećalo* moć finansijskog odlučivanja oko raspodela novca u domaćinstvu. Ovo je u skladu sa nalazom da su žene te koje upravljaju svakodnevnim troškovima i potrebama dece (snalaze se), i još jednom podvlači **patrijarhalni obrazac u kome žena stiče određena prava i slobode – ako se ostvari kao majka**. Ovo je izraženo kod zaposlenih mama, ali i je prisutno i kod nezaposlenih mama, svih nivoa obrazovanja i iz svih delova Srbije. Imanje deteta je ulaznica, ali i odgovornost, za finansijsko odlučivanje.

 AVON

NAČIN NA KOJI SE DELI NOVAC U PORODICI UTICAO JE NA ŽELJU SVAKE ČETVRTE MAME DA IMA JOŠ DECE.

*Izvor: Istraživanje Finansijska nezavisnost mama u Srbiji:
Pravo na svoj dinar dostupno na www.centarzamame.rs

Mamina uloga u porodičnim finansijama

Jednom kada je dobila pravo finansijskog odlučivanja o novcu, mama dobija i određeni stepen kontrole nad novcem, naročito u vezi sa svakodnevnom potrošnjom i namiravanjem dečjih potreba. Osećaj da ima kontrolu nad finansijama svoje porodice ima 70,6%, dok njih 29,4% nema taj osećaj, a osećaj kontrole je veći kod obrazovanih žena. Veći je broj onih koje imaju osećaj kontrole nad finansijama koje su samostalno zaradile (86,9%) nego onih koje nemaju (13,1%). Partneri u 89,5% slučajeva mamama ne ograničavaju pristup novcu, dok njih 10,5% ograničavaju, i dok 85,8% partnera ne određuje svojim partnerkama koliko novca im je „dovoljno“, čak 14,2% mama je izjavilo da im je partner nekada nametao takvu odluku. Ipak, i ovi naoko visoki procenti kriju da stečeno pravo odlučivanja ima svoje granice: čak svaka peta mama (20,4%) bila je u situaciji u kojoj je želeta nešto ali joj partner to nije dozvolio da kupi, i

to je prisutnije kod mama koje imaju više dece. Dodatno, i saglasno sa ovim, **što imaju više dece – mamama partneri u većem stepenu govore na koji način treba da troše novac i određuju koliko novca mama sme da potroši.**

Partneri 68,9% mama nikada nisu svojoj partnerki rekli „Ti ne znaš sa novcem i slično“, a njih 31,1% jeste. Sklop kontrolišućih obrazaca ponašanja prema ženi koji se sastoji od uputstava koliko i kako da troši, kontrole finansija, pravdanje na koji način je potrošila novac ispitana na poduzorku mama koje su izvestile da su izložene takvim ponašanjem je uvek statistički značajno povezan sa obrazovanjem i zaposlenjem žene i brojem dece koje imaju i isti u svim regijama Srbije.

Kada je u pitanju upućenost u porodične finansije, 75,6% mama zna tačno sve o tome koliko se novca mesečno zaradi i potroši, kakvo je stanje sa ušteđevinom i zaduženjima, dok kod 24,4% to nije slučaj. Približno isti broj mama (26,4%) se partneru pravda za novac koji je potrošila, dok se 73,6% nikad ne pravda. Partneri uglavnom ne govore mamama kako da troše novac (87,8%). Većina partnera (96,2%) nikada nije oduzela od partnerke novac koji je samostalno zaradila. Slična je situacija i sa traženjem na uvid priznanica. Većina partnera (92,2%) ne traži od mama da vide šta su i koliko platile, ali ima i onih koji to i traže(4,8%). Pored partnera se oseća bezbedno što se finansijski tiče čak 83% ispitaničica, ali njih 17% nema taj osećaj. I dok je 94,8% mama izjavilo da nikada nisu nevoljno pozajmile novac ili prodale neku dragocenost zato što je partner to tražio od njih, njih 5,2% se našlo u takvoj situaciji. Većina partnera (94,9%) nikada nije ucenjivala svoju partnerku novcem, ali postoje oni koji i jesu (5,1%). Ponašanje 12,8% partnera je uticalo na to da porodica ne može da pokrije osnovne troškove. Većina partnera (93,2%) ne troši novac koji je mama samostalno zaradila bez njenog odobrenja, ali njih 6,8% to radi. Kada je u pitanju transparentnost oko visina prihoda, 77,5% mama zna tačno koliko njihov partner zarađuje, dok njih 22,5% ne zna.

 AVON

OD OČEVA KOJI PLAĆAJU ALIMENTACIJU ZA SVOJU DECU, NJIH 46,2% TO ČINE NEREDOVNO.

*Izvor: Istraživanje Finansijska nezavisnost mama u Srbiji:
Pravo na svoj dinar dostupno na www.centarzamame.rs

Podrška finansijskoj nezavisnosti mama

U najvećem broju slučaja (95,2%) mame imaju podršku svojih partnera da rade, dok njih 4,8% nema takvu podršku. Čak 17,8% partnera nameću svoje ideje kako bi karijera mame trebalo da izgleda, a partneri se sa mamama savetuju oko svoje karijere u 79,6% slučajeva. Dok veliku većinu (97,6%) mama partner mame ne sprečava da ide na posao, njih 2,4% je izjavilo da imaju takav problem. Iako je procenat nizak, analize ukazuju na snažan trend negativne povezanosti ovakve vrste zabrane i uskraćivanja slobode sa obrazovanjem i brojem dece. **Mama koja je imala manju mogućnost obrazovanja, samim tim i niži stepen završene škole, i koja ima više dece je izloženija ovim vrstama uskraćivanja slobode rada (a verovatno i zbog izostanka pomoći brige o deci dok bi ona radila) nego obrazovanje mame i mame sa manje dece.** Ovim se još jednom potvrđuje da je obrazovanje zaštitni socijalni faktor za mame.

Većina mama (54,9%) je svoje partnere upoznala nakon završetka formalnog obrazovanja. Od preostalog broja ispitanica, njih 37,9% imalo je podršku partnera da završi formalno obrazovanje, dok 7,2% njih nije. Najveći deo mama, njih 90% ima podršku partnera da se stručno usavršava, dok je takva podrška uskraćena kod 10% njih. I dok je 4% ispitanica izjavilo da im je partner nekada namerno uništio ličnu imovinu, čak 96% nije doživelo takvu situaciju. Slična je situacija i sa zajedničkom imovinom koju 94,3% partnera nikada nije uništilo, dok 5,7% jeste. **Ipak, kod ispitanica koje su doživele partnerovo uništavanje, bilo lične ili zajedničke svojine, registrovana je značajna veza sa brojem dece – mame koje imaju više dece su ovome bile više izložene, ali i mame iz starijih uzrasnih grupa.**

O čemu maštaju

Kada smo mame koje su u zajednici pitali da li maštaju o tome da samostalno zarađuju dovoljno za potrebe sebe i svog deteta/dece dobili smo različite odgovore – samo 26,7% smatra da već zarađuje dovoljno, njih 22% redovno mašta o tome, 21,9% njih mašta o tome ali i aktivno radi da to omogući, dok 16,4% samo ponekad mašta o tome. Svega 13,1% odgovara da im tako nešto nikada nije palo na pamet. O ovome maštaju mame svih nivoa obrazovanja i godina iz svih krajeva Srbije, ali najviše njobrazovanije mame, i to što su mlade – više maštaju o tome.

AVON

IZNOS ALIMENTACIJE NIJE DOVOLJAN DA POKRIJE NI POLA DETETOVIH TROŠKOVA KOD 49,5% SLUČAJEVA.

*Izvor: Istraživanje Finansijska nezavisnost mama u Srbiji:
Pravo na svoj dinar dostupno na www.centarzamame.rs

ISKUSTVA MAMA KOJE NISU U PARTNERSKOJ ZAJEDNICI

Samo polovina mama (53,3%) izjavilo je da bivši partneri ispunjavaju svoju zakonsku obavezu prema deci i daju alimentaciju, dok čak 44,5% njih to ne radi, a u 2,2% slučajeva alimentaciju plaćaju - njegovi roditelji. Od polovine koja plaća alimentaciju, to redovno čini još manje - 53,8% njih (samo četvrtina onih koji bi trebalo). Najveći broj bivših parova se za visinu alimentacije dogovorilo sudskim putem (45,6%), ali preko trećine se dogovorilo samostalno (36,1%). Iako bi ovo trebalo da bude često nadležnost suda, razlog za visok procenat samostalnih odgovora možemo potražiti u odgovorima naših mama na pitanje da li je odluka suda o visini alimentacije korektna. Nažalost, sud nije odredio fer i adekvatnu alimentaciju po proceni čak 81,7% mama. Visina alimentacije ne raste sa inflacijom (91,3%). Nešto manje od polovine ispitanica (49,5%) je izjavilo da alimentacija pokriva manje od pola detetovih troškova, dok jedva polovinu troškova pokriva sa alimentacijom samo 13,5% mama, a više od pola detetovih troškova pokriva je gotovo

slučajnost - tek u 5% slučaja. Bivši partneri su u neverovatnih 43,2% slučaja umanjili ili sakrili deo svojih prihoda pri određivanju alimentacije, dok samo njih 21% to nije uradilo. Međutim, više od trećine mama (35,8%) nije sigurno da li je ovakvoj prevari pribegao bivši partner prilikom određivanja alimentacije. Bivši partner je pokušavao tokom procesa razvoda da poveća troškove mama u 36,3% slučaja, dok njih 63,7% to nije radilo. **Ovakva ponašanja su očigledno rasprostranjena, a najviše su im izložene najmanje obrazovane mame iz svih krajeva zemlje.**

Manje od četvrtinu samostalnog vremena sa decom provodi 37,8% tata, dok svoju decu uopšte ne viđa 25,8% tata u Srbiji. Kod onih koji provode vreme sa svojom decom, oko četvrtinu vremena samostalno provodi 18,8 % očeva, oko pola vremena njih 10,3%, dok tek 7,3% očeva provodi više od pola vremena sa svojom decom. **Odnos tata prema alimentaciji statistički je povezan sa vremenom koje provode sa svojom decom. Očevi koji ne ispunjavaju svoje novčane odgovornosti, a ako ih ispunjavaju ne čine to redovno i ne prate stopu inflacije, provode manje vremena sa decom – a ovakvi dogовори су често sklopljeni vansudski. U ovome se ne uočava povezanost ni sa obrazovanjem mama, regijom u kojoj žive niti sa godinama – u pitanju su ponašanja koja su prisutna u svakom socioekonomskom sloju i koja nisu sankcionisana.** Podvucimo i to da je čak 40,9% bivših partnera *ucenjivalo novcem* mame.

 AVON

ČAK 44,5% OČEVA USRBIJI NE PLAĆA ALIMENTACIJU ZA SVOJE DETE.

*Izvor: Istraživanje Finansijska nezavisnost mama u Srbiji:
Pravo na svoj dinar dostupno na www.centarzamame.rs

ZAKLJUČI

Pored toga što je istraživanje želelo da sazna koliko su mame finansijski nezavisne, želele smo da saznamo i da li je i u kojoj meri postoji ekonomsko nasilje, jedan od oblika psihičkog nasilja, koje podrazumeva kontrolu nad mogućnošću žene da stiče, koristi i zadrži ekonomske resurse, pre svega novac, prisutno je u srpskim porodicama. Ekonomsko nasilje predstavlja ozbiljnu pretnju po ekonomsku sigurnost i samostalnost mama, a neki od vidova ispoljavanja ekonomskog nasilja su zabrana ili ometanje zapošljavanja, daljeg obrazovanja i stručnog napredovanja; zabrana ili kontrola trošenja novca i uskraćivanje novca za lične ili porodične potrebe; oduzimanje novca; zabrana pristupa porodičnom novcu; donošenje odluka bez konsultacije; ostavljanje domaćinstva bez osnovnih sredstava za život; zahtevanje pokazivanja računa; primoravanje na pozajmljivanje novca; uništenje imovine i primoravanje na odricanje od imovine, itd. Iako je istraživanje pokazalo da su procenti u kojoj su najteži slučajevi ekonomskog nasilja

relativno niski (npr. 6,8% partnera troši novac koji je mama samostalno zaradila bez njene dozvole, 5,1% partnera je ucenjivalo mame novcem, 4,8% mama nema podršku da radi, 7,2% mama nema podršku da završi formalno obrazovanje, 10% nema podršku da se stručno usavršava, 4% partnera je nekada namerno uništilo ličnu imovinu mama, ponašanje 12,8% partnera utiče na to da porodica ne može da pokrije osnovne troškove itd.) zabrinjavajuće je da uopšte postoje. Pored toga, ovi procenti prikazuju odgovore prosečno 200 žena, što predstavlja adekvatan prigodan uzorak, na kome su registrovane statistički značajne povezanosti svih oblika ekonomskog nasilja, kao i veza sa obrazovanjem mame. To znači da veći deo poduzorka zapravo čine mame koje su izložene i kontroli, i zabrani rada, i uceni, i uništavanju imovine, i uputstvima kako nije sposobna da troši novac. Takva mama je i manje obrazovana, živi svuda u Srbiji i ima verovatno više od jednog deteta. Dodatno zabrinjava činjenica da su mame koje su popunile upitnik značajno obrazovanije od proseka u našoj zemlji, te da veliki broj njih živi u velikim gradovima i veliki broj njih radi i imaju više prilika da sebe finansijski zaštite nego manje obrazovane žene, posebno one koje žive u manjim mestima. Sa tim u vidu, osnovano je pretpostavka da bi ove brojke, kao i brojke iz celog istraživanja, bile još dramatičnije da je uzorak (premda veliki) statistički reprezentativan.

Svesne smo da internet istraživanje nije statistički reprezentativno za celu zemlju, ali i da ovih 2.381 ispitanica daju značajne uvide u probleme sa kojima se mame susreću, te da su ovo prvi podaci dostupni u Srbiji na ovu temu. Nadamo se da je ovo tek početak interesovanja javnosti i donosioca odluka o ovoj izuzetno važnoj životnoj temi sa kojom se mame susreću, kao i da su se mnoge mame zapitale o situaciji u kojoj se nalaze i da li nekako mogu da je eventualno promene.

Istraživanje je pokazalo da se veliki broj odluka o izdacima u porodicama donosi zajedno, ali da kada se ne donose zajedno, da su mame te koje primarno donose odluke o malim izdacima, što čini tek 1,8% partnera. Ovo prevedeno u iskustvo mama znači da su mame te koje donose male odluke – kupovina namirnica za domaćinstvo, garderobe za decu....sve one nevidljive stvari koje se vide tek ako se ne dese, odnosno svakodnevni finansijski menadžment za zajedničko funkcionisanje domaćinstva. Žene tri puta više mogu da odlučuju o svakodnevnim troškovima nego o većim izdacima.S obzirom da je velikih odluka obično malo, a da je briga o porodici svakodnevna, dolazimo do značajnog psihičkog opterećenja žena oko podele odgovornosti u porodici.

Zadovoljstvo raspodelom (ne količinom, pošto se u ovom istraživanju nismo time bavili, iako su brojne mame u komentarima koje su ostavile navele da male plate i veliki troškovi života imaju značajan uticaj na to kako se osećaju povodom svojih finansija) novca u porodici utiče na mame, a i na to da li i kako razmišljaju o potomstvu - svaka četvrta mama je rekla da to utiče na odluku o daljem rađanju. Kako je natalitet uvek tema koja privlači interesovanje javnosti, želimo da skrenemo pažnju na to da je bitno da svi gradimo društvo gde su statistike do kojih je došlo istraživanje bolje i ravноправnije. To možemo, za početak, raditi tako što se zalažemo da postoje bolji uslovi da žena završi formalno obrazovanje i nakon što postane mama, da se više poštiju radna prava mama i dosledno sankcionišu oni koji ih ne poštuju, da se poslodavci stimulišu poreskim olakšicama pri povratku mama sa porodiljskog odsustva kako bi se povećale šanse da mama ne dobije otkaz kada se vrati sa porodiljskog, da mame tokom porodiljskog odsustva ne primaju platu koja je manja od one koju su imale pre toga, da se poveća broj vrtića i da mesta

u njima budu otvorena i za decu nezaposlenih mama jer jedino tako one mogu da pronađu posao, da postoji državni alimentacioni fond na koji mame mogu da se oslone ako bivši partner ne plaća alimentaciju...Istraživanje je pokazalo da trećina mama ima manje prihode otkako su mame, nego što su imale pre dece, a kako se rođenjem deteta često stvara nova dinamika u porodici bitno je da mame u tom trenutku budu finansijski stabilne i ekonomski bezbedne. Već godinama se Centar za mame zalaže da programi podrške porodicama, koji će dugoročno uticati pozitivno na broj rođene dece, stimulišu rad, ali da porodice mogu da postignu bolji balans između rada i roditeljstva. Brojke ovog istraživanja potvrđuju i ono što smo znale – mame koje rade i imaju veći nivo obrazovanja žive u zajednicama gde su odnosi kvalitetniji, što je dobro za sve - za mamu, za decu, za partnere, a u krajnju ruku i za državu.

Važno nam je i da pomenemo da se ovakvim istraživanjem skrećemo pažnju na to kakvi su odnosi u zajednici, kao i da ekonomска nezavisnost ne vodi razvodu, već kvalitetnom odnosu, kao što naši nalazi i pokazuju: obrazovanije žene sa zaposlenjem u većoj meri doprinose zajedničkoj kućnoj kasici, a i istovremeno njihovi partneri imaju veću ekonomsku slobodu.

Istraživanje, kao i brojna druga do sada, je pokazalo da su mame koje samostalno ili većinski samostalno podižu decu što se finansijski tiče često u najgoroj situaciji. Istraživanje takođe pokazuju da kada postoji potomstvo, ekonomsko nasilje može da traje mnogo duže od braka, te tako tek skoro pola razvedenih tata ne plaća alimentaciju za svoju decu. Od onih koji je plaćaju, veliki broj njih ne radi to redovno, ili je čak i umanjivalo svoje prihode kako bi sudski određena alimentacija bila manja, dok alimentacija ne raste sa inflacijom. Posebno zabrinjavaju podaci koji pokazuju da bivši partneri često provode vrlo malo vremena sa decom, što mamama dodatno onemogućava dodatne poslove, profesionalna usavršavanja, itd.